

Opis rzeki Wdy

Wyłuszczone liczbą oznacza ilość kilometrów do końca szlaku. Litera **P** (prawa) i **L** (lewa) informują o tym, po której stronie rzeki znajduje się opisywany obiekt.

- 195,0 km** Północny kraniec **Jeziora Wieckiego** położonego na Równinie Charzykowskiej w woj. pomorskim, na wysokości 156 m n.p.m. Powierzchnia jeziora liczy 92 ha, długość 3,6 km, szerokość 0,6 km, maksymalna głębokość 10,2 m. Jego wysokie brzegi w całości porośnięte są lasem. Wda, której źródła znajdują się zaledwie 1,5 km na północ od jeziora, przepływa przez nie. W okresie międzywojennym przebiegała tędy granicą polsko-niemiecka.
- Splyw można rozpocząć w północnej części jeziora, jednak dostęp do wody jest tu trudny, dojazd leśną nie oznakowaną drogą, zejście do jeziora strome, porośnięte drzewami i krzewami.
- 193,0 km** **Jabłuszko**, śródeleśna osada położona nad południową zatoką. Grupa zabudowań zwana Jabłuszkem jest siedzibą rodową rodziny Borzyszkowskich, którzy władają tą ziemią od ponad 500 lat. Do wojny właściciele posiadali podobno oryginalny akt nadania protoplaście rodu - Jakubowi Borzyszkowskiemu (o przydomkach Fiska, Sady, Witek) szlachectwa i ziemi za zasługi w bitwie pod Grunwaldem. Zobaczyc tu można drewnianą, krytą strzechą *checze* - "stary dwór".
- Z tego miejsca tylko 1 km dzieli nas od brzegów zatoki jeziora Małe Sarnowicze, leżącego na początku szlaku kajakowego Zbrzycy, która uchodzi do Brdy.
- Dla osób, które pragną zmierzyć się z całym szlakiem, sugerujemy aby spływ rozpocząć w miejscowości Jabłuszko lub Śluza, obok śluzy i mostu usytuowanych tuż za wypływem rzeki z jeziora.
- 191,5 km** Wypływ rzeki z jeziora, z południowo-wschodniej zatoki, wyraźnie widocznej na tle zabudowań wsi Śluza, gdzie mieścił się dawniej posterunek Straży Granicznej.
- Czeka tu jednak na nas rozczarowanie, gdyż pierwszy odcinek rzeki do jeziora Fiszewo, przypomina rów melioracyjny o szerokości do 2 m, zbierający nadmiar wody z pobliskich łąk. Wąskie koryto, niskie kładki i mostki, wodorosty występujące w nurcie, okresowy brak dostatecznej ilości wody mogą stanowić wystarczającą przeszkodę dla kajakarzy pragnących penetrować górny odcinek Wdy.
- 187,3 km** **Fiszewo**, most lokalnej drogi, wpływ Wdy do jeziora Fiszewo (pow. 45 ha), położonego na wysokości 154 m n.p.m. Z lewej zabudowania wsi Fiszewo, z prawej Imielin, kierujemy się na północ.
- 186,8 km** Lekko zarośnięty wypływ rzeki z jeziora. Mijamy kolejno most kolejowy na trasie Bytów - Kościerzyna i drogowy, uważać należy na kamienie pod mostami. Z lewej zabudowania dużej wsi Skwierawy. Rzeka stopniowo poszerza się do 4 m, i płynie początkowo pośród łąk, łagodnymi zakolami w szerokiej dolinie, mostki i kładki.
- 184,0 km** Wieś Borowiec. Malowniczy, lesisty wąwóz, bystry prąd, przy niskim stanie wody kamienie i głazy utrudniają płynięcie. Przed Jeziorem Lubiszewskim prąd słabnie, rzeka jest głębsza i szersza. Dwa kolejne most na lokalnych drogach.
- 183,0 km** **Jezioro Lubiszewskie** (pow. 75 ha, głębokości 7 m), jest jeziorem rynnowym o wysokich zalesionych brzegach, położonym na wys. 152,4 m n.p.m. Od ujścia kierujemy się w prawo wzdłuż brzegu.
- 181,5 km** Dopływamy do lejkowatego, szerokiego wypływu Wdy.
- 181,0 km** Staw młyński we wsi Papiernia, zakończony zastawką przy moście drogowym na trasie Lipusz-Sulęczyno (Rynna Sulęczyńska na Słupi), pozostałości po młynie, przenoska, przy niskiej wodzie konieczne kilkudziesięciometrowe holowanie kajaka.
- 180,0 km** Wda ostro zakręca w prawo. Z lewej strony szerokie ujście dopływu z jeziora Karpno. Płynąc nim pod słaby prąd 1,4 km dopływamy do czterech połączonych strugami jezior Księżę, Skrzynki Małe, Skrzynki Duże i Karpno. To ostatnie i zarazem największe o pow. 38 ha, głębokości 18 m, wąskie, śródeleśne o wysokich malowniczych brzegach.
- 179,8 km** Most kolejowy na trasie Kościerzyna - Bytów.
- 179,0 km** Wieś **Lipusz**, staw młyński, zastawka i dalej funkcjonujący młyn, przenoska, 500 m.
- P** Gminne pole biwakowe. W tym miejscu najdogodniej rozpocząć spływ. Jest to duża gminna wieś położona na skraju Borów Tucholskich i Zaborów. Pierwsze wzmianki pochodzą z roku 1398. Już w XIV wieku istniała tu parafia, a w XVII wieku działał Młyn Papierniczy na Wdzie. Obecnie centrum bardziej przypomina miasteczko niż wieś. Centralną budowlą jest 100 letni budynek Banku Ludowego i stojący nieopodal czwarty z kolei lipuski kościół zbudowany w latach 1866-67 z cennymi, uratowanymi z pożaru poprzedniego kościoła feretronami, figurą św. Franciszka oraz gotycką rzeźbą Matki Boskiej z Dzieciątkiem. We wsi restauracja, sklepy, apteka, przychodnia, PKP i PKS.
- Najbliższy, 2,5 km odcinek trasy to urocza, licząca 4-5 m szerokości rzeczka, meandrująca wśród pól i łąk.
- 176,4 km** Most betonowy na trasie krajowej Kościerzyna Chojnice, pod mostem silny nurt, kamienie i pale. Odcinek aż do Kruglińca to rzeka o szybkim nurcie z licznymi kamieniami. Mijamy most drogowy, poniżej którego rzeka płynie przez piękny zalesiony wąwóz. Częstsze płycizny. Kolejny most w miejscowości Ostrów Szwedzki na trasie Lipuska Huta-Płocice.
- 171,5 km** Drewniany mostek na lokalnej drodze, rzeka płynie wśród łąk.
- Wpływamy w granice **Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego**, który utworzony został w 1983 roku. Zajmuje obszar 17 650 ha, w tym 11 170 ha lasów i 2135 ha wód powierzchniowych (12%). W lasach z przewagą boru świeżego i suchego dominuje sosna. Park obejmuje obszar jeziora Wdzydze, okolicznych jezior i rzek oraz tereny leśne północnej części Borów Tucholskich. Ośią hydrograficzną jest Wda. W parku znajdują się 53 jeziora o pow. przekraczającej 1 ha. Osobliwością parku jest zółw błotny, a także rzadkie odmiany troci występujące w jeziorze Wdzydze.
- 170,0 km** **P** Ujście krótkiego dopływu z jeziora Osty, które łączy się szerokimi cieśninami na południe z jeziorem Bielawy i na północy z jeziorem Wyrówno. Brzegi tych jezior w znacznej części są trudno dostępne, z wyjątkiem jeziora Wyrówno, które posiada bardziej urozmaicone i dostępne brzegi. Łączna powierzchnia tych jezior wynosi 160 ha.

Poniżej ujścia prąd powolny.

169,8 km Drewniany most i wpływ do rynnowego jeziora **Schodno**, o pow. 71 ha, głębokości 7 m i długości 2 km. Przy końcu jeziora, w lesie, na piaszczystym brzegu pole biwakowe. Jezioro coraz bardziej zwęża się i przechodzi w rzekę o szybkim nurcie.

166,4 km Most lokalny, za nim ujście **Trzebiochy**, która razem z Graniczną tworzą uroczy szlak kajakowy.

166,0 km Betonowy most drogowy we wsi Loryniec, pod mostem bystrze, a po lewej stalowe kolki. We wsi sklepy. Nurt w dalszym ciągu szybki, kamieniste podłoże, brzeg wysoki, zalesiony.

163,0 km Miejscowość Czarlina, most lokalnej drogi. Prąd zwalnia, dolina rozszerza się, rzeka płynie wśród łąk.

160,4 km Za rybakówką rzeka skręca ostro w lewo, na południe. Uwaga!!! należy zachować czujność, gdyż rozpoczynające się na wprost jeziora **Słupinko** (pow. 63 ha, długości 3 km i głębokości 10 m) i Słupino (pow. 67 ha, długości 1,7 km i głębokości 12 m, połączone strugą z jeziorem Cheb o pow. 39 ha) zachęcają do wpłynięcia i sprawiają wrażenie jakby główny nurt rzeki prowadził na wprost. Wpływamy na krótki i szeroki odcinek rzeki, i przepływamy pod mostem.

160,2 km Wpływamy na jezioro **Radolne** w środkowej jego części. Skręcając w prawo, na zachód, możemy dopłynąć do położonego na jego końcu pola biwakowe. Szlak prowadzi jednak na wschód, skręcamy więc w lewo.

159,4 km Dopływamy do miejsca, gdzie łączą się cztery jeziora: od zachodu Radolne (pow. 135 ha, długość 3 km, maks. głębokość 13 m), od północy Jeleń (pow. 71 ha, długość 2,8 km, maks. głębokość 18,8 m), od wschodu Gołuń (pow. 321 ha, długość 6 km, maks. głębokość 18,8 m) i od południa Wdzydze (pow. 1068 ha, długość 8,2 km, maks. Głębokość 68 m). Tworzą one kompleks o pow. 1656 ha (w tym 150,7 ha zajmują wyspy), zwany "Kaszubskim Morzem", położony w dwóch krzyżujących się rynnach połodowcowych, stąd jego bardzo charakterystyczny kształt krzyża. Jest to największe jezioro na Pojezierzu Kaszubskim. Łączna długość ramion rozpostartych na wschód i zachód ma 9 km, na południe 11 km. Na jeziorze znajduje się 9 wysp, największa Wielki Ostrów ma 3 km długości. W jeziorze żyje trochę wdzydzka. Jezioro położono jest na wysokości 133 m n.p.m., a jego brzegi o różnej wysokości, w większości porośnięte są lasem.

Nad jeziorem Gołuń w znanej wsi turystyczno-letniskowej Wdzydze Kiszewskie ze wszech miar godne uwagi jest Muzeum - Kaszubski Park Etnograficzny, w którym na powierzchni 12,5 ha znajduje się ponad 30 zabytków budownictwa drewnianego przeniesionych z terenu Kaszub i Kociewia; dworki, chaty, budynki gospodarcze, wiatrak - koźlak i kościół. Skansen nieczynny jest w poniedziałki. We wsi ponadto sklepy, poczta, restauracja, bary, PKS, wypożyczalnia, pole biwakowe i Stanica Wodna PTTK.

Uwaga!!! Płynąc przez jezioro Wdzydze należy zachować szczególną ostrożność, gdyż pod wpływem wiatru powstać może niebezpieczna fala, która była już niejednokrotnie przyczyną wywrotki kajaków.

151,4 km Wypływ Wdy z jeziora, jaz i przenoska.

I wariant:

dobijamy do brzegu jeziora ok. 100 m w lewo od ujścia Kanału Wdy, obok dawnego domku strażnika kanałowego, skąd 150 m przenosimy kajak płaską drogą wzdłuż niedostępnego starorzecza Wdy i wodujemy na polu biwakowym na przeciw baru.

II wariant:

wpływamy w Kanał Wdy, pod mostem po 100 metrach śluza, dobijamy do lewego brzegu, zachowując ostrożność, ostre kamienie, wysoki brzeg i przenosimy ok. 20 m na cypel (połączenie starorzecza i Kanału Wdy). Tutaj mogą przynajmniej okresowo wystąpić pewne perturbacje, gdyż nowy właściciel terenu uważa, że rzeka jest jego własnością i czasowo grodzi dostęp do niej, uniemożliwiając przenoszenie kajaków przez śluzę. W ten sposób nie respektuje prawa (Prawo Wodne Dz. U. nr. 115 poz. 1229 z dnia 11.10.2001 Art. 26, 27 i 28 i 34), które mówi, że "właściciel nieruchomości przyległej do wód objętych powszechnym korzystaniem jest obowiązany zapewnić dostęp do wody w sposób umożliwiający to korzystanie". Każdemu przysługuje prawo do powszechnego korzystania ze śródlądowych powierzchniowych wód publicznych, a także do wypoczynku, uprawiania turystyki, sportów wodnych. Problem ten ma jednak szansę na rozwiązanie gdyż Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej, prowadzi obecnie postępowanie zmierzające do zamiany spornego gruntu na część starorzecza. W przypadku jednak utrudnień, należy interweniować w Wydziale Ochrony Środowiska Starostwa Powiatowego w Kościerzynie.

Po lewej stronie pole biwakowe, sklepy, bar.

Szeroki, ok. 10 metrowy uregulowany odcinek szlaku.

151,0 km Wieś Borsk - dawniej osada Jeziorna, most drogowy na trasie Wdzydze - Wiele, pod mostem bystrze, dalej rozlewisko. We wsi sklep, PKS. Tu w przysiółku Malary urodził się najwybitniejszy polski marynista, Marian Mokwa. W ostatnim półwieczu XX w. w Borsku wybudowano 5 rozległych ośrodków wczasowych oraz mnóstwo prywatnych domków, altanek i dacz. Sama wioska zaś, wydaje się jakby przeniesiona z XIX w., sporo tu jeszcze zabytkowej, drewnianej zabudowy.

150,0 km **P** Drewniany most lokalnej drogi Górki - stacja kolejowa Bąk, 50 m przed nim przepust regulująca poziom wody w kanale, obetonowany niski brzeg, dobijamy obok przepustu i przenosimy 20 m niżej kajaki do starorzecza Wdy. Obok nowo tworzone pole biwakowe. Prosto Kanał Wdy i alternatywny szlak kajakowy wraz ze Studzienicką Strugą.

Wda w tym miejscu jest wąską rzeczką o szybkim nurcie i kamienistym dnie. Płynie z prawej strony poniżej kanału, początkowo równoległe do niego. Jest to uroczy odcinek szlaku. Płynięz zwłaszcza w okresie niskiego stanu wody mogą być utrudnieniem.

147,0 km Miejscowość Bąk, most, sklepy. Rzeka liczy ok. 5-7 m szerokości.

145,4 km Most kolejowy na linii Czersk - Bąk, pod mostem bystrza. W tym miejscu można przenieść kajaki z Kanału Wdy, niosąc je wzdłuż torów ok. 700 m. Jest to jednak uciążliwe (brak ścieżki) i niebezpieczne (rzadki co prawda ruch pociągów). Dogodniejszym, krótkim i w ciekawszej scenarii wariantem jest przenoska przed wsią Miedzno na 144 km szlaku, oznaczona na mapie i w terenie.

144,0 km Pole biwakowe, ładnie usytuowane na skarpie, na skraju lasu, należy ono do pobliskiego gospodarstwa.

142,0 km Wieś Miedzno, dwa kolejne mosty lokalne, rzeka coraz szersza, prąd wolniejszy. Za wsią, na skraju wysokiego lasu sosnowego, niezbyt dogodny podmokły dostęp do archeologicznej perełki na szlaku rezerwatu "**Kamienne Kręgi**" w Odrach. Nadzór nad rezerwatem sprawuje Nadleśnictwo Czersk. Rezerwat jest ogrodzony, dostęp do niego od strony drogi - brama wejściowa. Jak dotychczas kajakarze wchodzący do rezerwatu od strony rzeki są akceptowani. Na miejscu można zamówić przewodnika, zakupić materiały informacyjne czy pamiątki.

Rezerwat krajobrazowy "**Kręgi Kamienne**" zajmuje powierzchnię 16,91 ha. Utworzony został w 1958 roku. Ochronie podlega 10 kręgów ułożonych koncentrycznie z olbrzymich głazów, wystających ponad ziemię do 70 cm. Na obwodach poszczególnych kręgów, których średnica waha się w granicach od 15 do 33 m, znajduje się średnio od 19 do 29 kamieni, po środku jeden lub dwa. Na powierzchni kręgów pokrytych warstwą traw, mchów i wrzosów odkryto gęsty bruk kamienny, a pod nim jamy grobowe. Kręgi otoczone są wieńcem mogił-kurchanów z nasypami kamiennymi. Badania archeologiczne rozpoczęte zostały w 1874 roku przez gdańskich archeologów. Od 1962 roku badania prowadzi łódzcy archeolog. Głazy porasta ok. 45 gatunków mchów i porostów, tworzących zespoły roślinne typowe dla flory wczesnej epoki polodowcowej, spotykanej dziś jedynie w północnej tundrze lub w surowym klimacie wysokogórski m.

Za rezerwatem płynie malowniczą doliną. Rzeka coraz szersza, prąd prawie nie zauważalny, to sygnał, że przed nami zaporą.

140,5 km L Mijamy dwa kolejne mosty oraz dopływ z lewej odprowadzający wodę z Kanału Wdy i stawów hodowlanych w miejscowości Uroża. Mijamy leśnictwo Uroża. Kolejna możliwość spłynięcia z kanału do rzeki. Rozlewisko coraz większe, wypłyenia, kępy roślinności.

139,5 km Wieś Wojtał, we wsi sklep, ośrodek hodowli ryb (pstrągi, karpie), możliwość zakupu. Na grobli młyn i zastawka doprowadzająca wodę do stawów. Po niedogodnym stromej skarpie przenosimy kajak do rzeki ok. 15 m.

138,4 km Most drogowy na trasie Odry - Wojtał. Rzeka staje się płytsza, nurt szybszy, podwodne głazy i porośnięte roślinnością mielizny.

137,2 km Most kolejowy na trasie Kościerzyna-Bydgoszcz, pod mostem kamieniste bystrze.

135,0 km P Ujście strugi z jezioro Skrzyńki Małe.

L Wieś Wieck. Ujście **Studzienickiej Strugi**, odrębnego szlaku kajakowego. Można popłynąć pod prąd ok. 1000 m (za mostem we wsi przenoska przez jaz) i dopłynąć do uroczego Jeziora Wieckiego. Na nim po prawej, na porośniętej lasem skarpie, oznaczone pole biwakowe. We wsi sklep.

Prąd w dalszym ciągu szybki, 300 m za ujściem strugi betonowy most drogowy w miejscowości Klonowice oraz kilometr dalej kładka. Dotychczasowy leśny krajobraz i charakter rzeki towarzyszyć nam będzie do Czarnej Wody.

132,0 km L Ujście strugi bez nazwy, kolejne połączenie z kanałem, niedogodne dla kajaków.

130,5 km P Ujście **Niechwasczy**, prawego dopływu Wdy, opisany odrębnie szlak kajakowy. Nad ujściem metalowa kładka dla pieszych.

129,2 km Czarna Woda, most drogowy na lokalnej drodze. Za mostem dobrze zagospodarowane i oznaczone pole biwakowe.

Dwa kolejne mosty kolejowy na trasie ChojniceTczew, Starogard Gdański oraz na międzynarodowej trasie Szczecin - Malbork. Pod mostami silne bystrze oraz sporo kamieni, należy uważnie czytać wodę.

W mieście dobra sieć sklepów, restauracja, poczta, usługi, wypożyczalnia kajaków wraz z transportem, kompleks sportowo-rekreacyjny, przystań, kajakowa, PKP, PKS.

Czarna Woda 3,3 rys. *mieszkańców. Zaczętkiem miasta była osada fabryczna, powstała wokół wybudowanych w latach 1947-53 Zakładów Płyn Pilsniowych. Prawa miejskie otrzymała w roku 1993. Pierwsze inwestycje w tym rejonie przypadły na czas zaboru pruskiego. W 1829 roku utwardzono trakt łączący Berlin i Królewiec. Już w roku 1840 przystąpiono do tworzenia na jednym z dużych wyrębów leśnych pierwszych sztucznych łąk w Borach Tucholskich. W celu użyczenia zalegających tu piasków, zalewano je cyklicznie wodą z mułem m. Do nawadniania tych łąk wybudowano wówczas Kanał Wdy, liczący 23 km i rozpoczynający się w Borsku. Warto zobaczyć stałą wystawę "Przyroda Borów Tucholskich", oddaloną niespełna 500 m od ostatniego mostu.*

Charakter rzeki zmienia się, dalej płynie ona dużymi zakolami w wąskiej dolinie, nurt bystry, brzegi wysokie, w krajobrazie dominują pola i wsie. Za ostatnim mostem po lewej stronie, na wysokiej skarpie Stanica Wodna "Dom nad rzeką" możliwość biwakowania, noclegi, prysznic. Na lewym brzegu pamiątka pobytu w 1956 r, na szlaku Wdy ks. Karola Wojtyły.

128,5 km Kładka, wieś **Złe Mięso**. Jak głosi ludowe podanie tu właśnie przy brodzie przez rzekę, dawno temu znajdowała się karczma. I wszystko było dobrze do czasu, gdy po jednej z licznych wojen zmienił się karczmarz. Początkowo nikt nie zauważył, że część gości zatrzymujących się w karczmie na nocleg nie docierało później do celu swej podróży. Po kilku latach zaczęto jednak obserwować karczmarza i odkryto straszną tajemnicę. Skąpiec, nie tylko mordował i okradał bogatych podróżnych, lecz także wykorzystywał zwłoki do przyrządzania potraw. Zwyradniały karczmarz zakończył żywot na szubienicy, a karcznię zburzono nie pozostawiając kamienia na kamieniu. Jedynie wśród ludności w pamięci pozostało tu "złe mięso".

126,0 km Kolejna kładka, wieś Jastrzębie.

122,5 km P Biwak "**Zimne Źdroje**". Pole biwakowe, pokoje gościnne, sklep, bar i wypożyczalnia sprzętu wodnego.

122,0 km Betonowy most drogowy we wsi Zimne Źdroje, na lokalnej drodze Ocypel - Czarna Droga, sklep.

120,5 km Ujście Zbylewskiej Struga, kolejny wariant możliwego spłynięcia z Kanału Wdy, z uwagi na znaczną uciążliwość oraz konieczność przemieszczania się na kolejne ciek, nie tworzące spójnego szlaku. Osiemset metrów niżej ciekawe pole biwakowe "Tadonka" we wsi Parcele, drewniane wiaty. Dolina i rzeka stopniowo poszerzają się, zbocza są łagodniejsze, a nurt rzeki wolniejszy. Mijamy widoczne zabudowania wsi Klaniny, a w dali (1500 m) widoczny zabytkowy kościół w Hucie Kalnej z XVII w.

116,2 km Drewniany most drogowy w miejscowości **Czubek**, leśnictwo, ciekawy drzewostan, bar. Przy moście ładnie położone pole biwakowe. Zaraz za mostem na całej szerokości rzeki łatwy do pokonania, bezpieczny próg.

114,0 km Most drogowy w miejscowości Czarne, ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy. Mijane zarastające rozlewiska, to starorzecze. W końcu lat sześćdziesiątych prowadzono regulację rzeki, prostując ją w wielu miejscach, stąd w starszych wydawnictwach kilometr znacznie odbiega od stanu obecnego.

111,0 km Ujście strugi z Jeziora Trzechowskiego.

112,0 km Drewniany most na lokalnej drodze koło miejscowości Młynsk, rzeka leniwi płynie mijając lasy i łąki. 105,1 km Betonowy most drogowy między miejscowościami Borzechowo-Ósowo Leśne. Do Osowa ok. 1200 m (sklep), do Małego Bukowca ok. 2 km. Przy moście nie zagospodarowane, akceptowane przez gminę pole biwakowe. Za mostem rozległe łąki, stopniowo zwężające się, las z obu stron dochodzi do rzeki. Płyniemy malowniczym wąwozem o wysokich zboczach wśród wysokopiennego lasu.

98,5 km Betonowy most drogowy na trasie Lubichowo-Ocypel, po obu stronach zabudowania leśnictw, przy moście duże pole biwakowe, zagospodarowane, wiaty, ognisko, prowadzone przez lasy, PKS.

94,0 km Pozostałości po moście drogowym, widoczne z obu stron przyczółki, w nurcie niebezpieczne pale.

93,6 km Wysoki most kolejowy na trasie Chojnice - Skórcz, bystrze i w nurcie kamienie, płyniemy wśród lasów. Po pewnym czasie znowu pojawiają się łąki i pola, rzeka tworzy duże zakola, widoczne zabudowania to wieś Wda.

86,4 km W miejscowości Wda, most drogowy na trasie Ocypel - Skórcz, tuż za którym po lewej można zrobić przystanek, dogodny, piaszczysty i utwardzony brzeg. We wsi sklepy, poczta, PKS. Brak niestety zabytkowych budowli, podczas działań wojennych w 1945 roku wieś została zniszczona w 60%. Przylegające do rzeki, zalesione tereny zostały rozparcelowane i zabudowane budownictwem letniskowym. Za wsią ładne pole biwakowe. Szeroki odcinek rzeki o prawie niewyczuwalnym nurcie prowadzi do Wdeckiego Młyna.

Struga łącząca rzekę z jeziorem Kochanka (pow. 12 ha, głębokość 2 m), zwanym również z uwagi na przeurocze położenie "Świtezia" Kociewia, nad którym miejsce postoju i możliwość biwakowania, po uzgodnieniu z leśnictwem we Wdeckim Młynie. Kajaki można zostawić za mostem po prawej stronie w gospodarstwie, bo przepłynięcie strugą jest niemożliwe, pole biwakowe obok leśnictwa.

84,4 km Wdecki Młyn. Mała elektrownia wodna na rzece, przenoska z prawej 50 m, obok widoczne zarastające starorzecze. Przed budową elektrowni był to ciekawy, przewężony pod mostem, szybki, odcinek rzeki, na którym kajakarze sprawdzali swoje umiejętności techniczne. We wsi pierwszy młyn istniał już w czasach krzyżackich w roku 1414. Po pokoju toruńskim Wda stała się własnością królewską przynależną do starostwa w Gniewie. Istniejący we wsi zwanej również Małym Gajem, dwór z folwarkiem stanowił ośrodek wydzielonych dóbr starościńskich. Otoczony ponad 300 letnimi dębami malowniczy dworek wybudowany został na przełomie XIX i XX wieku. W centrum wsi nieduży kościółek z sygnaturką na środku zamiast wieży, wybudowany w latach 1923-24. We wsi rośnie również ponad 500 letni dąb kolos.

Dolina początkowo wąska, rozszerza się, przy brzegach łąki, za nimi las.

81,0 km L Widoczne zabudowania wsi Smolniki, we wsi oddalanej od rzeki o ok. 700 m sklep, o czym informuje zatknięta nad brzegiem tablica.

77,6 km L Ujście **Kałębnicy**, ciekawego szlaku kajakowego. Można nią wpłynąć na jezioro Słone. Na jego końcu po prawej stronie, obok leśnictwa Kałębica znajduje się ciekawy biwak (2,5 km).

76,0 km P Ujście strugi.

75,1 km P Ujście **Świętej Strugi**, dopływu, która razem ze Strugą Brzeziańek stanowią odrębny szlak kajakowy.

74,2 km Most drogowy w Żurawkach na trasie Kasparus-Skrzynia, przy moście pole biwakowe, leśnictwo Żurawki. Dolina rzeki zwęża się, wysoki las porasta brzegi, nurt żywszy. Las z lewego brzegu oddala się, na wysokim brzegu pojawiają się zabudowania wsi.

67,6 km Wieś Łuby. Za wsią dolina rzeki wije się, miejscami przechodzi w głęboki, kręty jar o stromych, zalesionych brzegach. W lesie coraz więcej drzew liściastych. Rzeka zatacza dwa duże zakola i tworzy liczne mniejsze zakręty. Jest to piękny widokowy odcinek rzeki. Na owalnym półwyspie, w pętli Wdy znajduje się krajobrazowy rezerwat przyrody "**Krzywe Koto w Pętli Wdy**". Na półwyspie o średnicy ok. 400 m ukształtowanym przez rzekę, na pow. 10 ha, objęto w 1960 roku ochroną rezerwatową las mieszany o charakterze pierwotnym. Stanowiska pięknych starych dębów, buków, sosen, świerków, lip, klonów, brzoź i brekinii oraz najbardziej wysuniętej na północ trzmieliny brodawkowatej. Zakątek ten odkryto już w XIX wieku, a nadana mu przez Niemców nazwa "Paradise" przetrwała wśród mieszkańców, którzy Krzywe Koło nazywają Paradyzem.

62,2 km **Błędno**, leśnictwo, PKS, most drogowy na trasie Śliwice - Skórcz. Leśna osada założona przez smolarzy w początkach XVIII wieku. Tu stoczona była największa bitwa partyzancka w Borach Tucholskich podczas II wojny światowej. W wielkiej oblawie na partyzantów "Gryfa Pomorskiego", AK i spadochroniarzy LWP wzięło udział ponad 700 żołnierzy niemieckich. Przy blisko 25% stratach udało się partyzantom wymknąć z otoczenia. Miejsce walki upamiętnia odsłonięty w 1962 roku Pomnik Partyzanta. Tuż za obecnym mostem przyczółki zniszczonego mostu, a w korycie rzeki pale.

Dwieście metrów poniżej mostu po prawej stronie, zagospodarowane leśne pole biwakowe. Tutaj też rzeka przekracza granice Wdeckiego Parku Krajobrazowego.

Wdecki Park Krajobrazowy (WPK) utworzony został w 1993 roku. Ma powierzchnię 23786,39 ha (w tym 4609 ha strefa ochronna). Park i jego otulina leżą w granicach gmin: Cekcyn, Drzycim, Jeżewo, Lniano, Osie (70% powierzchni), Śliwice i Warlubie. Lasy stanowią w Parku 58,7%. Duża lesistość spowodowała, że krajobraz w dużej mierze zachował tutaj swój naturalny charakter. Główną osią parku jest Wda wraz z dopływami Prosiną, Sobińską Strugą i Ryszką. To one i ich doliny stanowią o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych tego terenu. Najbardziej malowniczy jest środkowy bieg Wdy, gdzie rzeka meandrując płynie w głęboko wciętej dolinie przez kompleksy lasów liściastych. W wyniku podpiętrzenia wód Wdy i zalania ujściowych odcinków jej dopływów: Prosiny, Ryszki i innych drobniejszych cieków powstał duży (440 ha) sztuczny zbiornik zaporowy Żur. W lasach dominują siedliska borów świeżych, na których występują bory mieszane. Niewielkie powierzchnie zajęte są przez ubogie bory suche. Na zboczach dolin rzecznych, głównie Wdy, wykształciły się bardzo wartościowe i rzadkie grądy zboczowe (z bardzo bogatą florą porostów), a w dnach dolin łąki i olsy. Osobliwością dendrologiczną jest występowanie jarząbu brekinii w rezerwacie "Brzęki im. Zygmunta Czubińskiego" w Szczerkowie. Wśród roślin rzadkich i chronionych w Parku występują m.in. widłak goździsty, spleśzczony i jawałowaty, rosiczki, storczyk szerokolistny i płamisty, podkolan biały, kruszczyk szerokolistny, listem jajowata, kopytnik i mącznica lekarska. Osobliwościami faunistycznymi są m.in. żurawie, gągoly, trawce nurogęsi, błotniaki stawowe, bataliony, zimorodki, pstrągi potokowe, żmije zygzakowate, salamandry płamiste, rzekotki i traszki grzebieniaste. Na terenie Parku funkcjonują następujące rezerваты przyrody: "Brzęki im. Zygmunta Czubińskiego", "Dury", "Martwe", "Jezioro Ciche" i "Jezioro Miedzo". Projektuje się utworzenie rezerwatów: "Jezioro Piasieczno" i "Dolina rzeki Wdy". W Parku utworzono trzy zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: "Dolina rzeki Ryszki", "Dolina rzeki Sobińska Struga" i "Dolina rzeki Prosiny". Dyrekcja Parku znajduje się w Osiu. Wdecki Park Krajobrazowy jest ważnym elementem projektowanego Rezerwatu Biosfery Bory Tucholskie.

Najbliższe dwa kilometry do usytuowanych na lewym, wysokim brzegu zabudowań leśnictwa, rzeka meandruje wśród łąk i lasów. Przed nami najpiękniejszy, najdłuższy odcinek rzeki. Wysokie porośnięte przeważnie lasem liściastym brzegi, wspaniałe zespoły dębów.

- 52,0 km** Pozostałości po zburzonym moście kolejowym. 51,0 km P Na wysokim brzegu, widoczne w oddali zabudowania leśnictwa Pohulanka, w korycie głazy i kamienie, odcinek przed Starą Rzeką należy do trudniejszych, prąd zdecydowanie przyspiesza, rzeka szeroka na 10-15 m. Wda tworzy odcinek przelomowy o wartkim nurcie. Koryto zamknięte jest stromymi zboczami częściowo porośniętymi lasem. Najpiękniejszy i najżywszy. Elektrownia ma moc 8 MW. Pierwszy prąd popłynął w grudniu 1929 roku, a uroczystego otwarcia elektrowni dokonał 15 lutego 1930 roku prezydent Ignacy Mościcki. Niedaleko elektrowni znajduje się pomnik Matki Boskiej "Gwiazdy Morza" wzniesiony w roku 1938 i odbudowany po zniszczeniach wojennych dopiero w roku 1989 oraz duży głaz narzutowy o obwodzie 15 m.
- 31,3 km** **Żur.** Most drogowy na drodze Osie - Drzycim. Sklep, PKS, tuż za mostem ujście Sobińskiej Strugi lewego dopływu Wdy. Rzeka stopniowo zmienia się w rynnowe jezioro Gródek o długości 6,5 km, z pięknymi, wysokimi, zalesionymi brzegami. Jezioro poszerza się do ok. 200 m, rozlewisko przed zaporą, wpływamy w kanał.
- 24,5 km** Most na trasie Drzycim - Laskowice (Jeżewo), po 500 metrach dopływamy do zapory i elektrowni. We wsi Gródek (1 km) sklepy, kościół, kawiarnia. Przenoska 200 m lewą stroną obok ogrodzenia.
- Elektrownia "Gródek" o mocy 3,9 MW została zbudowana w latach 1914-23, była wówczas największą w Polsce elektrownią wodną, zaopatrującą w prąd nawet Gdynię. Zbiornik retencyjny na dolnej Wdzie w Gródku posiada zaporę ziemną, powierzchnia zbiornika wynosi 92 ha. We wsi zachowane budownictwo drewniane. Szczególnie interesujący jest drewniany "dwór" z końca XVIII stulecia. Należy on do najstarszych, zachowanych na Pomorzu drewnianych dworów szlacheckich. Poniżej można płynąć jak elektrownia jest w ruchu. Obecnie pracuje ona prawie bez wyłączeń przez 24 godziny. W przypadku mniejszej ilości wody mogą być wyłączenia ok. godz. 14-15. Gdyby jednak zdarzyło się, że elektrownia nie pracuje to płynięcie jest bezsensowne, bo natrafimy na liczne przeszkody: kamienne mielizny, zwaly drzew itp. Podczas pracy elektrowni poziom wody podnosi się ok. 1-1,5 m. Aby uzyskać informację na temat godzin pracy elektrowni można kontaktować się z dyspozytorem (tel. (0-52) 33168-64).*
- Rzeka płynie szybko w głębokiej dolinie, wśród mieszanego lasu. Jest to chyba jeden z najładniejszych odcinków rzeki. Drzewa pochylone nad rzeką spletają się konarami, nurt bardzo szybki, liczne bystrza i głazy.
- 21,2 km** **L** Most dla pieszych, przy którym można zatrzymać się, możliwość biwakowania na górnym tarasie, do stacji kolejowej PKP w Leosi na trasie Laskowice Wierzchucin ok. 500 m, a stąd 300 do osobliwości przyrodniczej, pomnika przyrody zwanym Diabelskim Kamieniem lub Kamieniem Św. Wojciecha - potężnego głazu narzutowego (granit) o obwodzie 24,5 m i wysokości 3,5 m. Jest to największy głaz narzutowy Pomorza. Istnieje przypuszczenie, że kamień ten stanowił miejsce pogańskiego kultu religijnego.
- Mijamy piękny, o imponującej konstrukcji most kolejowy. Pod mostami silne bystrze, zachowujemy szczególną ostrożność. Wyraźny skręt rzeki w lewo, potem w prawo, rzeka i dolina poszerza się.
- 16,3 km** Wieś Bedlenki, gdzie pod mostem drogowym silne bystrze, a za nim pale. Jar rzeki pogłębia się, rzeka szybko płynie wprost na wysoki brzeg tuż przed nim ostro skręcając w prawo. Las oddala się, na stokach jaru pojedyncze zabudowania wsi Nowe Dobra.
- 11,3 km** Most drogowy we wsi Wyrwa na lokalnej trasie Drzycim - Sulnówko, pod mostem silne bystrze, a tuż za nim ujście strugi Wyrwa. Prąd słabnie, rzeka poszerza się, przy brzegach podmokłe olszowe lasy, rozpoczyna się rozlewisko jeziora Kozłowo. Z uwagi na zmienny poziom wody, należy wyszukiwać stare koryto rzeki aby nie utknąć w zamulonej mieliźnie.
- 9,6 km** Most kolejowy na magistrali kolejowej Śląsk Porty.
- 9,0 km** Zapora ziemna w Kozłowie. Z prawej ujęcie wody dla zakładów papirniczych "Frantschach" w ŚwieciuPrzechowie. Dobijamy z lewej strony obok spustu i znosimy kajak 20 m z wysokiego nasypu, przez który prowadzi droga lokalna.
- 8,0 km** Most drogowy nowo wybudowanej obwodnicy drogowej Świecia. Po krótkim odcinku rzeki płynącej pośród łąk, mijając przystań wodną PTTK, dopływamy do zastawy młynów w Świeciu - Przechowie. Dobijamy z lewej i przenosimy 40 m (Uwaga!!!) przez bardzo ruchliwą drogę, wprost do rzeki, pokonując jeszcze niewygodne barierki. Wpływamy w granice Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Wisły.
- 5,7 km** Mijamy most kolejowy nieczynnej linii Świecie Terespol. Rzeka płynie dalej między wysokimi wałami, chroniącymi przed wylewem Wisły.
- 2,4 km** Most lokalny w Świeciu, przed mostem z prawej widoczny z daleka odrestaurowany kościół farny, za mostem z prawej ruiny zamku krzyżackiego, przy którym pole namiotowe oraz domki kempingowe.
- 0,0 km** Ujście Wdy do Wisły na 813,5 km jej biegu.